

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش و پاسخ های مهدوی

تهیه گفتگوی دینی

جلد نهم

<http://www.askdin.com>

فهرست

- از دیدگاه جامعه شناسانه جامعه امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) یک اتویایی چگونه توجیه می شود؟
- آیا امام زمان علیه السلام همانند پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم، مردم را به سوی یکتا پرستی دعوت خواهند کرد یا نه؟
- آیا امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) برای گسترش عدالت و افزایش پرچم اسلام، از امدادهای غیبی استفاده می کنند؟
- چگونه امام زمان (عجل الله تعالی فرجه) با شمشیر زمین را پر از عدل و داد می نمایند؟
- چرا امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) با تمام وجود تمام بی وفایی های مردم کوفه از زمان حضرت علی - علیه السلام - و امام حسین - علیه السلام - باز به کوفه می روند و مقرر حکومت خود را در آن جا قرار می دهند؟ آیا می شود گفت چون از لحاظ سوق الحیثی کوفه مناسب است امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) به آنجا می روند، و تشکیل حکومت می دهند؟ چرا به یکی از شهرهای ایران نمی آید؟
- حکومت امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) چند سال طول می کشد؟
- در روایات بیان شده است اگر علم، بیست و هفت حرف باشد تا زمان ظهور امام زمان - علیه السلام - فقط دو حرف آن آشکار است و باقی را آن حضرت در اختیار بشر قرار می دهد. آیا مقصود از علم که بیست و پنج حرف دیگر آن در عصر ظهور بیان می شود فقط معرفت های دینی است یا تکنولوژی را هم در بر می گیرد؟
- بعد از ظهور امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) که تمام علوم به نهایت رشد می رسند، آیا علم راکد می شود؟
- چرا ایران را کشور امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) می نامند و آیا پس از ظهور ایشان تمامی جهانیان مسلمان می شوند؟
- در مورد مهدویت و جهانی سازی فرهنگ و هنر توضیح دهید؟
- در آخر الزمان که حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) ظهور می کنند و علم پیشرفت زیادی می کند و عدالت برقرار می شود و همه به آسایش و رفاه کامل می رسند و طوری می شود که همه انسان ها آرزو می کنند که دنیا به آخر برسد چون از زندگی سیر شده اند اگر رفاه کامل باعث دلزدگی می شود پس در بهشت هم دلزدگی به وجود می آید؟
- جامعه و روابط افراد در جامعه امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) چگونه خواهد بود؟

پرسش و پاسخهای مهدوی

پرسش و پاسخ های مهدوی (قسمت نهم)

از دیدگاه جامعه شناسانه جامعه امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) یک اتوپایی چگونه توجیه می شود؟

پاسخ :

آرزوی به زیستن و داشتن زندگی آرام، با زندگی بشر عجین بوده و در طول تاریخ از آن جدا نشده است، بشر همواره به فکر چنان روزی بوده و آنی از این اندیشه جدا نشده است، رؤیای مزبور در زندگی انسان به گونه های مختلف تبلور یافته و اندیشمندان هر عصری برای تعبیر شدن آن، چاره ها اندیشیده اند و آن را در قالب «اتوپیا» یا همان «مدینه فاضله» مطرح کرده اند که در آن نابسامانی و دغدغه های جوامع موجود، اثر و نشانی نباشد. از اولین طراح آن افلاطون گرفته تا مدینه فاضله فارابی و از مدینه فاضله کمونیستها و سوسیالیستها تا تخیلی و بهشت موعود آنان گرفته تا مدینه فاضله عصر روشنگری سن آگوستین و توماس مور و انسان مداری آنها که در آن مدینه بشر را از قید حیات و بند دین و آداب و تکالیف دینی آزاد نموده و انسان را محور همه چیز قرار داده اند و دین و مذهب «انسانیت» را پایه گذاری کرده اند.

«یوتوپیا یا اتوپیا» واژه ای است یونانی که اولین بار تامس مور آن را ساخته و به کار برده است، این کلمه از ریشه یونانی *ou - topos* به معنای هیچستان است که حکیم متاله شهاب الدین سهروردی آن را به نام ناکجا آباد تعبیر کرده است. [۱]

نخستین متفکر که اندیشه آرمانی را بر برهان عقلی استوار ساخت افلاطون (۴۲۷ - ۳۴۷ م) فیلسوف یونانی در کتاب جمهوری و با بحث درباره مفهوم درست عدالت آغاز کرد. بعد از آن ابونصر فارابی، اندیشه آرمان شهر را در آثار خود از جمله کتاب «اندیشه های اهل مدینه فاضله» مطرح ساخت و جامعه ای آرمانی بر پایه اندیشه های فلسفی و در قالب مفاهیم شریعت اسلام پی افکند. [۲]

تامس مورد در کتاب خود (یوتوپیا) را در سال ۱۵۱۶ منتشر کرد و در کتاب خود با تأثیر از حوادث

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

روزگار خود جهت تأسیس آرمانشهر پیشنهاد کرد باید مالکیت خصوصی و انحصار طلبی و قوانین ستمگر و قدرت نظامی باید لغو شود. [۳]

چنان چه ملاحظه می‌شود همه طراحان یوتوپیا یا آرمان شهر درصدد ارائه دنیای عاری از ظلم و نابرابری و برقراری عدالت و برابری است منتها هر متفکری با تأثیر از حوادث روزگار خود و اندیشه‌ای که دارد از یک بعد نگاه کرده و پیشنهادهاتی را داده است. مثلاً افلاطون که بیشتر بر مفهوم عدالت تأکید دارد مردم مدینه فاضله را به سه طبقه: سرپرستان، سربازان و عوامل تقسیم می‌کند و سیاست را فقط حق سرپرستان و موروثی می‌داند و می‌گوید: حکام باید از حکیمان باشد و حکومت اشرافی باید بلامعارض باشد. در اندیشه او عدالت به معنی مساوات نیست، بلکه هر کس سرش در کار خودش باشد و فضولی نکند. [۴]

با مطالعه نظارت طراحان اتوپیا یا آرمان شهر شاخصه‌های آرمان شهر خیالی این طراحان را شاید بتوان در موارد ذیل خلاصه کرد:

۱. ایستایی: یعنی اتوپیا یا آرمانشهر نقطه‌ایست و پایان پویش تاریخ است چون بشر به کمال جامعه انسانی از لحاظ فردی و اجتماعی و نیز رستگاری می‌رسد، زیرا آرمانشهر تصویری از کمال مطلق یک جامعه است. [۵]

۲. برابری: در بیشتر آرمانشهرها برابری اصلی عمده است، افلاطون برابری را تضمینی برای پایان دولت آرمانی خویش می‌داند. [۶] در یوتوپای تامس مور و دیگر ناکجا آبادهای غربی نیز برابری اصل است. [۷]

۳. هماهنگی در آرمانشهر تأکید بر هماهنگی، حتی بر اندیشه برابری پیشی می‌گیرد. [۸] حال که مختصراً با اندیشمندان و شاخصه‌های اصلی اتوپیا یا آرمانشهر یا مدینه فاضله آشنا شدیم بهتر است ببینیم مدینه فاضله حضرت مهدی (عج) چگونه است؟ مدینه فاضله موعود اسلام که در قرآن و روایات وعده تحقق آن داده شد غیر از این مدینه‌های فاضله است. زیرا ویژگی‌های مدینه فاضله اسلامی که در عصر حکومت حضرت مهدی تحقق پیدا خواهد کرد، به گونه‌ای است که آن را از سایر مدینه‌های فاضله ممتاز می‌سازد.

ویژگی‌های مدینه فاضله اسلامی

۱. حاکم در عصر ظهور یا حاکم مدینه فاضله: حاکم مدینه فاضله اسلامی رهبری است معصوم، پاک و منزله از هر نوع عیب و نقص از قبیل احساسات حیوانی، خشم، غضب، شهوت، کبر مغرور

و خودخواهی. [۹]

چنین رهبری که جامعه جهانی تاکنون به غیر از ائمه چنین کسی را به خود ندیده است.

۲. حکومت در عصر ظهور: نوع حکومتش الهی و بر مبنای ایمان به خدا و هدفش متحد کردن جماعتها و ملتها و برداشتن دیوارهای امتیازات (برخلاف نظر افلاطون) و اعتبارات بیهوده و ایجاد همکاری است، این همان حکومت واحد جهانی است که کره زمین با یک حاکم، یک نوع حکومت را پیش بینی کرده است. [۱۰]

۳. عدل: این گوهر کمیاب که آرزوی دیرینه بشر است و بشر همواره منتظر روزی است این خواب تعبیر شود و عدل در جوامع بشری در تمام زمینهها حاکم گردد دو چیز از شاخصه‌های اصلی حکومت امام عصر (عج) است.

الف. حکومت واحد جهانی؛ ب. عدل جهانی: یملاً الله الارض قسطاً و عدلاً كما ملئت ظلماً و جوراً. [۱۱]

پیامبر فرموده: ابشرکم بالمهدی یبعث فی امتی عمی اختلاف من الناس و زلازل فیملأ الارض قسطاً و عدلاً كما ملئت جوراً و ظلماً یرضی عنه ساکن السماء و ساکن الارض. [۱۲]

۴. جهانی شدن اسلام به عنوان دین واحد جهانی

در آن دوران اسلام دین همه مردم خواهد بود. امام محمد باقر - علیه السلام - می‌فرماید: انّ ذلك یكون عند ظهور المهدی (عج) فلا یبقی احد الا اقرّبتمتمد و مقداد بن اسود کندی. از پیامبر - صلی الله علیه و آله - نقل می‌کند که فرمود: لا یبقی علی ظهر الارض بیت مدر و لا وبر الا او ظله الله کلمة الاسلام. [۱۳] (مجمع البیان، ج ۵، ص ۳۸).

و امام صادق - علیه السلام - فرموده است: وقتی قائم قیام کند، زمینی باقی نمی‌ماند مگر این که صدای شهادت به وحدانیت الهی و رسالت محمدی در آن طنین انداز شود. [۱۴] (بحار، ج ۵۲، ص ۳۴۰).

۵. تکامل علم و عقل و فرهنگ

در آن زمان جهل و نادانی (این دردسر همیشگی بشر) جای خود را به علم و دانایی می‌دهد و جهان از نور عقل و دانش آکنده می‌شود. و سطح عقل و فکر و علم بشر به حدی می‌رسد که در زمان هیچ یک از انبیاء و اوصیا نرسیده بود.

امام باقر فرموده است: هنگامی که قائم ما قیام کند خداوند دست محبتش را بر سر بندگانش می‌گذارد و عقول آنها را با آن کامل و افکارشان را پرورش داده و تکمیل می‌کند.

و نیز می‌فرماید: امام صادق - علیه السلام - : علم و دانش ۲۷ حرف است که تا حال ۲ حرف آن برای بشر آورده شده است، و در آن زمان ۲۵ حرف دیگر آشکار خواهد شد و در میان مردم منتشر

۶. رفاه و آسایش: مدینه فاضله اسلامی در حقیقت آرمانشهر آسایش و رفاه همگانی است. چون توزیع عادلانه ثروت و منابع جایی برای فقر باقی نمی‌گذارد. فلذا امام صادق - علیه السلام - فرموده است: حکومت او شرق و غرب جهان را فرا می‌گیرد. و زمین گنجهای خود را بر او ظاهر می‌سازد و در سرتاسر جهان جای ویرانی باقی نخواهد ماند، مگر این که آن را آباد کند. [۱۶]

و نیز فرموده است: وقتی قائم ما قیام کند حکومت را بر اساس عدالت قرار می‌دهد و ظلم در دوران او برچیده می‌شود و جاده‌ها در پرتو وجودش امن و امان می‌گردد و زمین برکاتش را خارج می‌سازد و هر حقی به صاحبش می‌رسد. و در میان مردم همانند داود و محمد - صلی الله علیه و آله - حکم می‌کند و کسی موردی را برای انفاق و صدقه و کمک مالی نماید زیرا همه بی‌نیاز خواهند بود. [۱۷]

۷. امنیت عمومی: در حدیث است که خداوند فرموده است: در آن زمان امنیت را بر روی زمین می‌افکنم و هیچ چیز به هیچ چیز ضرر نمی‌رساند و هیچ چیز از هیچ چیز نمی‌ترسد، تا آن جا که حشرات و حیوانات در میان مردم حرکت می‌کنند و هیچ کدام به دیگری آسیب نمی‌رساند. [۱۸]

چنان چه از توضیحات و مستندات گذشته به دست می‌آید مدینه فاضله موعود اسلام گرچه در بعضی عناصر مثل عدالت، رفع ظلم، برابری و... با یوتویای مورد نظر اندیشمندان و فلاسفه مشترک است ولی با آنها تفاوت ماهوی دارد. چون عدالت مطرح در مدینه فاضله اسلامی هم وسیعتر است و هم موارد شمول آن زیاد است، مثل عدالت اقتصادی اجتماعی، فرهنگی و سیاسی و غیره و نیز مدینه فاضله در تمام زمینه‌ها که مورد غفلت اندیشمندان بوده است دارای برنامه است مثل علم، رفاه و آسایش و امنیت عمومی و غیره.

از طرفی نیز باید گفت مدینه فاضله اندیشمندان یک طرح خیالی و ایده آلیستی است در حالی که مدینه فاضله اسلامی یک طرح واقعی و عینی و رئالیستی است و بر این مطلب گرچه دلیل عقلی و فطری نیز می‌شود اقامه کرد چون انسان فطرتاً طالب عدالت و برابری است و عقل نیز حکم می‌کند که این نابسامانی‌ها و نابرابری‌ها و ظلمها باید یک روزی بیاید که برچیده شود، دلایل نقلی متقنی از قرآن و سنت دلالت دارند: خداوند در آیه ۵۵ نور می‌فرماید: «خداوند به مؤمنان صالح از میان شما وعده دارد که آنان را قطعاً خلیفه روی زمین خواهد کرد. همان گونه که پیشینیان را خلافت بخشید و دین و آیینی را که برای آنها پسندیده، پا بر جا و ریشه‌دار خواهد ساخت و خوف و ترس آنها را به امنیت و آرامش مبدل می‌کند، آن چنان که تنها مرا می‌پرستند و چیزی را بر من شریک نخواهند ساخت و کسانی که بعد از آن کافر شوند فاسقند.

در تفسیر المیزان ذیل آیه مذکور چنین می‌خوانیم:

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

این جامعه طیب و طاهر، با صفاتی که از فضیلت و قداست دارد، هرگز تاکنون در جهان منعقد نشده و دنیا از روزی که پیامبر - صلی الله علیه و آله - مبعوث به رسالت گشته تاکنون چنین جامعه‌ای به خود ندیده است، لاجرم اگر مصداقی پیدا کند، در روزگار مهدی (عج) خواهد بود، چون اخبار متواتری که از پیامبر - صلی الله علیه و آله - و ائمه - علیهم السلام - در خصوص آن جناب وارد شده از انعقاد چنین جامعه‌ای خبر می‌دهد. [۱۹]

بنابراین که زبان آیات و روایات زبان اسطوره‌ای و سمبلیک نیست بلکه زبان واقعیت است چنین مدینه فاضله‌ای به دست حضرت مهدی - علیه السلام - تشکیل خواهد شد. انشاء الله.

پی نوشت:

- [۱]. مور تامس، آرمانشهر «یوتوپیا»، ترجمه داریوش آشوری، خوارزمی، تهران، اول، ۶۱.
- [۲]. اصیل، حجت الله، آرمانشهر در اندیشه ایرانی، ص ۱۶ - ۱۸، ص ۱۹.
- [۳]. همان، ص ۲۸.
- [۴]. رادمنش، عزت الله، قرآن، جامعه شناسی، اتوپیا، ص ۴۰۳.
- [۵]. اصیل حجت الله، آرمانشهر در اندیشه ایرانی، ص ۳۲.
- [۶]. اصیل حجت الله، آرمانشهر در اندیشه ایرانی، ص ۳۲.
- [۷]. همان، ص ۳۳.
- [۸]. همان، ص ۳۳.
- [۹]. معجم الاحادیث الامام المهدی، ج ۱، ص ۹۲، برگرفته از فصلنامه انتظار، ص ۱۵۵.
- [۱۰]. معجم الاحادیث الامام المهدی، ج ۱، ص ۹۲، برگرفته از فصلنامه انتظار، ص ۱۵۵.
- [۱۱]. معجم الاحادیث الامام المهدی، ج ۱، ص ۹۲، برگرفته از فصلنامه انتظار، ص ۱۵۵.
- [۱۲]. به نقل از فصلنامه انتظار، سال اول، ش ۲، ص ۱۵۶ - ۱۵۹.
- [۱۳]. به نقل از فصلنامه انتظار، سال اول، ش ۲، ص ۱۵۶ - ۱۵۹.
- [۱۴]. به نقل از فصلنامه انتظار، سال اول، ش ۲، ص ۱۵۶ - ۱۵۹.
- [۱۵]. همان، ص ۱۵۳.
- [۱۶]. به نقل از فصلنامه انتظار، سال اول، ش ۲، ص ۱۵۹.
- [۱۷]. به نقل از فصلنامه انتظار، سال اول، ش ۲، ص ۱۵۹.
- [۱۸]. ابراهیمی، ابراهیم، عصر ظهور، ص ۶۲ - ۶۳.
- [۱۹]. طباطبایی، سید محمد حسین، تفسیر المیزان، ترجمه محمد باقر موسوی، ج ۲۹، ص ۲۲۴.

آیا امام زمان علیه السلام همانند پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم، مردم را به سوی یکتا پرستی دعوت خواهند کرد یا نه؟

پاسخ:

امام عصر (عج)، مردم جهان را به آنچیزی دعوت می کند که پیامبر اکرم - صلی الله علیه و آله - مردم را به آن دعوت می نمود و از جمله رسالت های پیامبر اکرم و در سر لوحه آنها، این بود «قولوا لا اله الا الله، تفلحوا» در بعضی روایات راجع به آنحضرت آمده که اینطور می فرماید: «... انا ابنُ نبیِّ الله، ادعوکم الی ما دعاکم الیه نبی الله...» [۱] «من فرزند پیامبر خدا هستم، دعوت می کنم شما را به آنچه که پیامبر خدا، شما را به سوی آن دعوت نمود...». در سخن گهربار دیگری اینطور رسیده که امام عصر (عج) روز ظهور در کنار کعبه در حالیکه به کعبه پناه آورده می فرماید: «انا ولی الله، انا اولی بالله و بمحمد - صلی الله علیه و آله - ... الا و من حاجنی فی سنه رسول الله، فانا اولی الناس بسنه رسول الله و سیره...» [۲] «من ولی خداوند هستم، من به خداوند و به پیامبر اکرم، سزاوارترم... همانا هر کس در مورد سیره و روش پیامبر اکرم، با من بحث کند، پس من به سیره و روش پیامبر اکرم سزاوارترم (آگاه تر و آشناترم)...».

جهت مطالعه به کتب ذیل می توان رجوع کرد:

۱. کمال الدین و تمام النعمه، شیخ صدوق، موسسه نشر اسلامی، جامعه مدرسین، قم، ۱۴۰۵ ه.
۲. بحار الانوار، علامه مجلسی، ج ۵۱ و ۵۲، موسسه الوفاء، ج ۲، ۱۴۰۳ ه، بیروت، لبنان.
۳. اعلام الوری باعلام الهدی، شیخ طبرسی، ج ۲، موسسه آل البیت، قم، چ ۱، ۱۴۱۷ ه.
۴. مکمال المکارم، سید محمد تقی موسوی اصفهانی، ج ۱، ترجمه سید مهدی حائری قزوینی، ایران نگین، چ ۱، ۱۳۸۱.
۵. معجم احادیث الامام المهدی، علی کورانی عاملی، ج ۲ و ۱، چاپ بهمن، قم، موسسه معارف اسلامی، چ ۱، ۱۴۱۱.
۶. حیات فکری و سیاسی امامان شیعه، رسول جعفریان، انتشارات انصاریان، قم، چ ۵، ص ۱۳۸۱.
۷. مهدی منتظر، جواد خراسانی، بنیاد پژوهشهای علمی فرهنگی نور الاصفیاء، چ ۱، ۱۳۷۹.
۸. مقالات و گفتارها، مسجد انگجی تبریز، چاپ تبریز، ۱۴۱۷ ه.
۹. عصر زندگی، محمد حکیمی، بوستان کتاب قم، چ ۴، ۱۳۸۰.
۱۰. ظهور نور، علی سعادت پرور، ترجمه سید محمد جواد وزیری فرد، انتشارات ستا، چ ۲، ۱۳۷۶.
۱۱. راه مهدی، سید رضا صدر، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، چ ۱، ۱۳۷۸.

پیامبر اکرم - صلی الله علیه و آله - فرمودند:

«سنته سنتی، یقیم الناس علی ملتى و شریعتى...» [۳]

«سیره و روش امام مهدی - علیه السلام - سیره و روش من است، مردم را به آئین و دین من، و امی

دارد...»

پی نوشت:

[۱]. بحار الانوار، علامه مجلسی، ۳۰۶/۵۲.

[۲]. همان، ۳۰۵/۵۲.

[۳]. معجم احادیث الامام المهدی، ج ۲، علی کورانی عاملی، ص ۵۲۱ و ج ۱، ص ۲۲۵.

آیا امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) برای گسترش عدالت و افزایش پرچم اسلام، از امدادهای غیبی استفاده می کنند؟

پاسخ:

در گفتار پیشوایان معصوم (علیهم السلام) جنگ های پس از ظهور مهدی (عج) و فتوحات، به قدرت فردی و انسانی و نیروهایی نسبت داده شده است که از سراسر جهان به یاری حضرت می شتابند، ولی پیروز شدن بر تمام جهان با توجه به پیشرفت علم و صنایع جنگی قبل از ظهور، کاری است بس دشوار که علاوه بر قدرت فردی و زمینه های اجتماعی عصر قیام، به امدادهای غیبی و الهی نیز نیازمند است. در این جا، مناسب است که نقش عوامل پیروزی انقلاب بزرگ جهانی حضرت مهدی (عج) را با استفاده از احادیث و روایات، به طور اختصار مورد بررسی قرار دهیم:

الف) قدرت فردی و انسانی: ریّان پسر صلت می گوید:

به امام رضا (علیه السلام) عرض کردم: «آیا شما صاحب این امر هستید؟». فرمود: «من، امام و صاحب امر هستم، ولی نه آن صاحب امری

که زمین را از عدل و داد پر می کند، آن گاه که از ستم و بیداد پر شده باشد. چه گونه می توانم صاحب آن امر باشم در حالی که ناتوانی جسمی مرا می بینی؟ حضرت قائم، کسی است که وقتی ظهور می کند، در سن پیران است، ولی به نظر جوان می آید. او، اندامی قوی و تنومند دارد، به طوری که اگر دست را به سوی بزرگ ترین درخت دراز کند، آن را از ریشه بیرون می آورد و اگر میان کوه ها فریاد برآورد، صخره ها می شکنند و از جا کنده می شود...» [۱].

در روایات دیگر نیز داریم که با گفتن تکبیر مهدی (عج) و لشکریانش، دیوارهای شهر به لرزه در می آید و فرو می ریزد. در هنگام قیام حضرت قائم (عج) دل های شیعیان آن حضرت، چنان پاره هایی از

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

پولاد می شوند که قدرت هر مرد از آنان، در روایات، به اندازه ی قدرت چهل مرد بیان شده است. بنابراین، قدرت فردی، در انقلاب مهدی (عج) بی اثر نخواهد بود.

ب) نقش نیروهای مردمی در انقلاب جهانی حضرت مهدی؛ [۲] در احادیث آمده است که حضرت مهدی (عج) به هنگام ظهورش، از مردم کمک و یاری می طلبد و این، بدان سبب است که هم مردم را به راه سعادت و حق ببرد و هم قیام جهانی خویش را تا جایی که ممکن است، با دست و توان خود مردم به ثمر برساند.

در احادیث می خوانیم:

مهدی (عج) از مردم یاری می طلبد. یکی از یاران خود را می خواهد. به او می فرماید: به نزد مردم مگه برو و بگو ای مگیان! من فرستاده ی مهدی ام. مهدی می گوید: «ما، خاندان رحمتیم؛ ما، مرکز رسالت و خلافتیم... مردمان به ما ستم کردند... حق ما را از ما ستاندند.

اکنون من از شما یاری می طلبم به یاری من بشتابید.» [۳]

«یا ایها الناس! انا نستنصر الله و من اجابنا من الناس» [۴] ای مردمان! ما، از خدا یاری می طلبیم و از هر کسی از مردم که دعوت ما را بپذیرد و در صف یاران ما در آید...». «اَنَا نَسْتَنْصِرُ اللَّهَ الْيَوْمَ وَ كُلِّ سَلِيمٍ» [۵] ما، امروز، از خدا یاری می طلبیم و از هر مسلمانی که در جهان هست...». باز در حدیث می خوانیم: «هنگامی که قائم قیام کند، خداوند، شیعیان را از همه ی شهرها نزد او گرد می آورد.».

[۶]

از امام باقر(علیه السلام) نیز روایت شده است که بانوان نیز در این قیام بزرگ مشارکت دارند. آن حضرت فرمود: «چون مهدی فریاد برآورد که ما از خدا یاری می طلبیم و از هر مسلمانی، سیصد و سیزده تن از مردان، نزد او آیند که با آنان پنجاه زن نیز هست. این جماعت، در مکه گرد آیند.» [۷] این شمار، نخستین گروه از یاران مهدی است. سپس دسته دسته مردمانی که جزء یاران او خواهند بود، از زن و مرد، به آنان خواهند پیوست.

بنابراین، در پیروزی انقلاب جهانی حضرت مهدی (عج) نیروهای مردمی و قدرت فردی و انسانی، نقش عمده ای خواهند داشت.

ج) امدادهای غیبی در انقلاب جهانی مهدی (عج)؛ [۸] نقش امدادهای غیبی در پیروزی حکومت جهانی مهدی (عج) قابل توجه است. حضرت، با انجام دادن معجزاتی، مشکلات را از سر راه برمی دارد و یا با رعب و ترسی که خداوند در دل دشمن ایجاد می کند و با ملائکه ای که به یاری آن حضرت می فرستد، موجبات پیروزی آن حضرت فراهم می شود.

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

در برخی از روایات نیز سخن از نیروهایی رفته است که دارای خصوصیات فرشتگان هستند و منتظر ظهور حضرتند تا او را یاری کنند و از تابوت حضرت موسی (علیه السلام)... نیز به عنوان وسیله دیگر برای نصرت و یاری حضرت مهدی (عج) نام برده شده است:

۱- رعب و ترس؛ امام صادق (علیه السلام) می فرماید: «قائم ما اهل بیت، با ترس و رعب یاری می شود.»

[۹]

نیز می فرماید: «خداوند، حضرت قائم (عج) را به سه لشکر یاری می دهد: فرشتگان؛ مومنان؛ رعب.» [۱۰]

از این روایات و احادیث دیگر نیز استفاده می شود که دشمن، از حرکت لشکریان حضرت مهدی (عج) چنان وحشت زده می شود که وقتی لشکریان حضرت از جای می خواهد حرکت کند، کسی جرئت شورش علیه آن ندارد.

۲- فرشتگان و جنیان؛ حضرت علی (علیه السلام) می فرماید: «خداوند، حضرت مهدی (عج) را با فرشتگان و جن و شیعیان مخلص، یاری می کند.» [۱۱]

امام باقر (علیه السلام) می فرماید: «فرشتگانی که در جنگ بدر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) یاری دادند، هنوز به آسمان بازنگشته اند تا این که حضرت صاحب الامر را یاری رسانند. تعدادشان، پنج هزار فرشته است.» [۱۲]

۳- فرشتگان زمین؛ محمد بن مسلم می گوید: از امام صادق (علیه السلام) درباره ی میراث علم و اندازه آن پرسیدم: حضرت پاسخ داد: خداوند، در شرق و غرب عالم، دو شهر دارد که در آن گروهی سکونت دارند و هر چند وقت یک بار با آنان دیدار می کنم و آنان از ظهور قائم می پرسند. گروهی از آنان، از روزی که به انتظار قائم (عج) بوده اند، سلاح خود را به زمین نمی گذارند. آنان، از خداوند می خواهند که حضرت را به آنان بنمایاند. در هنگامی که امام مهدی قیام می کند، آنان، همراه او می باشند... اجتماع آنان، متشکل از پیرو جوان است.

این گروه، از اندیشه و دستورهای امام آگاه هستند و آن را اجرا می کنند. حضرت، این سپاهیان را به جنگ هند، دیلم، روم، بربر، فارس، جابرسا، جابلقا - که دو شهر در شرق و غرب است - می فرستد. تمام پیروان ادیان را به اسلام، یک تاپرستی و ولایت ائمه (علیهم السلام) دعوت می کنند که در صورت اجابت، مردم رهایی می یابند و اگر تخلف کردند، به قتل می رسانند که در تمام شرق و غرب عالم، همگان، ایمان می آوردند. [۱۳]

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

۴- تابوت موسی؛ هنگام ظهور ولی عصر (عج) حضرت عیسی (علیه السلام) فرود می آید و کتاب ها را از انطاکیه گردآوری می کند. خداوند بر روی او از چهره ی «ارم ذات العمداد» پرده برمی دارد و کاخی را که حضرت سلیمان پیش از مرگش ساخت، آشکار می سازد و حضرت دارایی های کاخ را گرد می آورد و آن را میان مسلمانان تقسیم می کند و تابوتی را که خداوند به «ادبیا» دستور انداختن آن را در دریای طبرستان داده بود، خارج می سازد. در آن تابوت، آن چه را که خاندان موسی و هارون به یادگار گذاشته اند، فرود می آمد. مرغ های بریانی که بنی اسرائیل برای آیندگان خود ذخیره کرده اند، در آن است. آن گاه به کمک آن تابوت، شهرها را می گشاید. همان گونه که پیش از او نیز چنین کردند. [۱۴]

پی نوشت:

- [۱]. بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۲۲.
- [۲]. این قسمت، گرفته شده از کتاب خورشید مغرب، نوشته ی محمد رضا حکیمی، ص ۲۹۰ - ۲۹۵، چاپ و نشر فرهنگ اسلامی، چاپ ششم، زمستان ۶۸ است.
- [۳]. بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۰۷.
- [۴]. همان، ص ۲۳۸.
- [۵]. همان، ص ۲۲۳.
- [۶]. همان، ص ۲۹۱، ح ۳۷.
- [۷]. بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۲۲۳.
- [۸]. این قسمت، گرفته شده از کتاب چشم اندازی از حکومت مهدی، نوشته ی نجم الدین طبسی، از فصل پنجم تا آخر فصل است.
- [۹]. مستدرک الوسائل، ج ۱۲، ص ۳۳۵، و ج ۱۴، ص ۳۵۴.
- [۱۰]. بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۴۳.
- [۱۱]. ارشاد القلوب، دیلمی، ص ۲۶۸.
- [۱۲]. مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۴۴۸.
- [۱۳]. بحار الأنوار، ج ۲۷، ص ۴۱ و ج ۵۴، ص ۳۳۴.
- [۱۴]. غایة المرام، ص ۶۹۷؛ الشیعة و الرجعة، ج ۱، ص ۱۳۶.

چگونه امام زمان (عجل الله تعالی فرجه) با شمشیر زمین را پر از عدل و داد می نمایند؟

پاسخ :

جواب اجمالی:

امام زمان (عجل الله تعالی فرجه) در ابتداء با دعوت به اسلام قیام خود را آغاز می کند و مراد از شمشیر، نفس این سلاح سرد نیست بلکه مراد مأموریت امام به جهاد در مقابل سرکشان و ظالمان است. و امام از سلاح های متعارف زمان قیامشان استفاده خواهند کرد.

جواب تفصیلی:

با عرض سلام خدمت شما پرسشگر محترم؛ به امید توفیق شما به دیدار جمال نورانی یوسف زهرا (عجل الله تعالی فرجه).

مهدی است آن که نهضت قرآن به پا کند

مهدی است آن که نیک و بد از هم جدا کند

مهدی است آن که پرچم اسلام راستین

بر قلعه های محکم دشمن به پا کند

مهدی است آن که کاخ عظیم ستمگران

با نهیب خویش، دچار فنا کند [۱]

دوست گرامی، در ابتدا باید این نکته را به عرض برسانیم که امام زمان (عجل الله تعالی فرجه) مانند پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله برای هدایت و راهنمایی مردم، نخست اعلان دعوت عمومی می کند و در آغاز ظهورش، مردم را از پیام انقلاب خود آگاهی داده و اتمام حجّت می کند، در این میان عده ای دعوتش را می پذیرند و راه سعادت، پیش می گیرند و عده ای به مخالفت برمی خیزند که امام زمان (عجل الله تعالی فرجه) در برابر اینها قیام مسلحانه می کند. چنانکه امام جواد علیه السلام فرموده وقتی ۳۱۳ نفر یاران خاص حضرت قائم (عجل الله تعالی فرجه) به خدمتش در مکه رسیدند، حضرت، دعوتش را به جهانیان آشکار می سازد، و وقتی که این تعداد به ده هزار نفر رسید، به اذن خدا قیام مسلحانه می کند و خروج می کند. [۲] برنامه قیام حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه) همانند برنامه قیام همه پیامبران الهی خواهد بود، یعنی بر اساس اسباب و وسایل عادی و طبیعی برنامه های خود را اجرا می کند و هیچ گاه از راه اعجاز وارد نمی شود، بلکه معجزات جنبه استثنائی دارند، که در موارد نادر از آن استفاده می کند درباره سلاح سرد که در بعضی از روایات هم به شمشیر معنا شده است، باید گفت که ظاهراً مقصود از خروج با شمشیر، مأموریت به جهاد، و توسل به اسلحه برای اعلای کلمه حق است، و این که با هیچ یک از کفار به مصالحه نمی نشیند، زیرا "شمشیر" همیشه کنایه از قدرت و نیروی نظامی بوده و هست، همان گونه که "قلم" کنایه از علم و فرهنگ است، و نیز از قدیم معروف بوده که

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

کشور با دو چیز اداره می‌شود: قلم و شمشیر. [۳] منظور از قیام با شمشیر، همان اتکای به قدرت است، تا مردم نپندارند که این مصلح بزرگ، فقط به شکل یک معلم یا یک واعظ، عمل می‌کند، بلکه او یک رهبر مقتدر الهی است که امان را از ستمگران و منافقان می‌گیرد. بنابراین اجرای طرح حکومت حق و عدالت در سطح جهانی نیز باید با استفاده از وسایل مادی و معنوی لازم (بجز در موارد استثنایی) تحقق پذیرد. به تعبیری دیگر، آن حضرت و یارانش با هر اسلحه‌ای که لازم باشد، در مقابل کفار و ستمگران می‌ایستند، و از هر گونه اسلحه‌ای در آن زمان متداول بوده و مورد نیاز باشد، استفاده می‌کنند. به امید آن روزی که قدرت اسلام، همه جا را فراگیرد و روزی که چشم همه به دیدار جمال دل‌آرای آن محبوب، روشن گردد.

ای شمع جهان افروز بیا

وی شاهد عالم سوز بیا

ای مهر سپهر قلمرو غیب

شد روز ظهر و بروز بیا

ما دیده براه تو دوخته‌ایم

از ما همه چشم مدوز بیا [۴]

منابع جهت مطالعه بیشتر:

۱. انقلاب جهانی مهدی (عجل الله تعالی فرجه)، استاد مکارم شیرازی، ناشر: هدف؛ قم، ۱۳۷۲ش چاپ اول

۲. اسرار العقائد ج ۲، میرزا ابوطالب شیرازی، ناشر: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۲۴ش، چاپ پنجم.

۳. پاسخ به ده پرسش، ایت الله لطف الله صافی گلپایگانی، ناشر: اندیشه، قم ۱۳۵۷ش چاپ اول.

پی نوشت:

[۱]. چاپچیان، حبیب (حسان) ر.ک: رجالی تهرانی، علی رضا، یکصد پرسش و پاسخ پیرامون امام زمان (عجل الله تعالی فرجه)، انتشارات نبوغ، ص ۱۳.

[۲]. علامه مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۲۸۳، ناشر: مؤسسه الوفاء، چاپ بیروت.

[۳]. رجالی تهرانی، علی رضا، یکصد پرسش و پاسخ پیرامون امام زمان (عجل الله تعالی فرجه)، انتشارات نبوغ، چاپ سوم، ص ۲۱۸.

[۴]. شعر از کمپانی، نقل از کتاب آخرین تحول، نشریه هیئت قائمیه تهران، ص ۹۴.

چرا امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) با تمام وجود تمام بی وفایی های مردم کوفه از زمان حضرت علی - علیه السلام - و امام حسین - علیه السلام - باز به کوفه می روند و مقر حکومت خود را در آن جا قرار می دهند؟ آیا می شود گفت چون از لحاظ سوق الجیشی کوفه مناسب است امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) به آنجا می روند، و تشکیل حکومت می دهند؟ چرا به یکی از شهرهای ایران نمی آید؟

پاسخ :

مهدویت از جمله اموری است که هم ریشه قرآنی دارد و هم در احادیث نبوی به حدّ تواتر از آن یاد شده است به گونه‌ای که الآن این مسأله از مسلمات دین مبین اسلام است.

مذهب ما امامیه بیش از فرق و مذاهب دیگر به این مسأله پرداخته است چرا که ائمه اطهار - علیهم السلام - در تبیین این مسأله اهتمام تامّ داشتند به حدّی که تمام امامان ما در هر موقعیتی یادی از وجود مقدس حضرت ولی عصر (عج) و نهضت جهانی او می کردند، لذا در مذهب ما تشیع جزئیات انقلاب حضرت و حکومت جهانی او مطرح شده است اگرچه اخبار و روایات این باب بسیار زیاد است و تشخیص روایات صحیح از ضعیف در بین این همه روایات وظیفه متخصصین این فن است و به محض دیدن روایتی در این باب نمی توان حکم کرد که حتماً قضایای نهضت آن حضرت و وضعیت حکومت او آن چنان است که در روایت آمده.

ولی به طور کلی جزئیاتی مطرح شده و از جمله مطالبی که در خصوص حکومت جهانی آن حضرت مطرح شده است مقرر حکومت آن امام همام - علیه السلام - می باشد که در بعضی روایات نامی از کوفه برده شده است، حال اگر سؤالی مطرح شود که چرا کوفه معین شده به عنوان مقرر حکومتی آن حضرت با این که کوفه سابقه بی وفایی داشته است در جواب باید گفت:

اولاً، اراده الهی به این تعلق گرفته که حکومت جهانی آن حضرت، با مرکزیت کوفه مستقر شود و نهضتی که نوید آن را خاتم الانبیا - صلی الله علیه و آله - و ائمه اطهار - علیهم السلام - جملگی داده اند و بسیار بر آن تاکید کرده اند برخی از ناحیه پروردگار مشخص شده که شروع انقلاب آن حضرت از مکه باشد و بعدها مقر حکومت او هم در کوفه باشد.

ثانیاً، بی وفایی مردم کوفه در برهه ای از زمان دلیل نمی شود که آینده ای که معلوم نیست چه زمانی است باز مردم آن جا متصف به بی وفایی باشند. آینده برای ما معلوم نیست به علاوه این که بی وفایی مردم کوفه در زمان امام علی - علیه السلام - و امام حسین - علیه السلام - باعث بی اعتبار کردن آن سامان نمی شود چون که در روایاتی از ائمه اطهار نقل شده که کوفه و اهل آن را مورد مدح قرار می دهند که از آن جمله این روایات می باشند.

عبدالله بن ولید می گوید بر امام صادق - علیه السلام - وارد شدیم در زمان مروان آن حضرت به ما فرمود شما از کجائید (اهل کجائید) ما گفتیم: از اهل کوفه. حضرت فرمود: نیست سرزمینی از سرزمینها و شهری از شهرها که بیشتر از اهل کوفه به ما محبت داشته باشد (یعنی اهل کوفه بیشتر از تمام شهرها به اهل بیت محبت می ورزند)...[۱]

اگر این روایت را خاص آن زمان بدانیم بالاخره این نتیجه را می گیریم که بی وفایی زمان خاصی باعث نمی شود که در هر زمان آنها اهل مکه باشند بلکه در زمان امام صادق - علیه السلام - مورد مدح آن حضرت قرار می گیرند.

در روایت دیگری از امام صادق - علیه السلام - نقل شده که حضرت فرمود: ولایت ما بر آسمانها و زمین و کوهها و شهرها عرضه شد و هیچ کدام ولایت ما را چون اهل کوفه قبول نکردند.[۲]

پس با وجود این که روایات معلوم می شود بی وفایی گروهی خاصی باعث نمی شود که در تمام زمانها اهالی یک شهر متهم به بی وفایی گردند. بلکه در هر زمانی باید اهل آن جا را به خصوصه مورد امتحان قرار داد تا معلوم شود آیا مؤمنان راسخی در اهداف خود هستند یا نه. ثالثاً، مکان کوفه مکان مقدسی است شاید به اعتبار قداستی که دارد خداوند اراده فرموده که مقرر حکومتی تنها منجی عالم و یگانه مصلح جهانی در این مکان مقدس باشد (ما که از مصالح و حکمت الهی بی خبریم) و این ربطی به وضعیت مردم آن جا ندارد که آیا در تاریخ سابقه خوبی دارند یا ندارند. روایاتی در این باب وجود دارد که ولایت بر قداست مکان کوفه می باشد از جمله این روایات: امام صادق - علیه السلام - می فرماید: کوفه باغی از باغهای بهشت است در آن قبر نوح و ابراهیم و... قبر سید اوصیاء امیر المؤمنین آن جاست.[۳]

امام صادق - علیه السلام - می فرماید: یک درهم انفاق در کوفه مانند ۱۰۰ درهم انفاق در غیر کوفه به حساب می آید و دو رکعت نماز خواندن در کوفه ۱۰۰ رکعت به حساب می آید.[۴] رابعاً: حکومت حضرت جهانی است و وقتی مقرر حکومت خود را کوفه قرار می دهد دیگر اختصاص به مردم آن جا ندارد بلکه مقرر حکومتی آن حضرت مربوط به تمام جهان است.

برای مطالعه بیشتر به کتابهای زیر مراجعه نمایید:

۱. مهدی موعود، مترجم علی دوانی؛

۲. الارشاد شیخ مفید.

«خداوند از میان سرزمینها چهار تا اختیار فرمود: «والتین و الزیتون و طور سینین و هذا البلد الامین» تین

مدینه است و زیتون بیت المقدس، طور سنین کوفه و هذا البلد الامین مکه است.

(سفینه البحار، ج ۷، ص ۵۴۳)

پی نوشت:

[۱]. ر.ک: سفینه البحار، محدث قمی، ج ۷، ص ۵۴۴، به نقل از المناقب، دار الاسو، چ سوم، ۱۴۲۲.

[۲]. ر.ک: همان، ص ۵۴۶، به نقل از بصائر الدرجات.

[۳]. ر.ک: همان، ص ۵۴۴، به نقل از فرحة النحرى.

[۴]. ر.ک: همان، ص ۵۴۳، به نقل از کامل الزیارة.

حکومت امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) چند سال طول می کشد؟

پاسخ:

در روایات، برای حکومت الهی حضرت ولی عصر (عج) مدت های متفاوتی ذکر شده است از جمله:

۱. هفت سال و یا نه سال. [۱]

۲. چهل سال و ۳۰۹ سال به اندازه مدت خواب اصحاب کهف نیز گفته شده است. [۲]

البته روایات این مسئله باید از جهات متعدد بررسی شود. با اهمیت ترین جهت تحقیق در این امر، اندک بودن مدت این حکومت الهی است؛ یعنی این پرسش مطرح است که آیا مدت، برای مثال ۷ سال، می تواند به بینوایی ها و تیره روزی های هزاران ساله بشر پایان دهد و آرمان ها و اهداف والای مورد انتظارش را تحقق بخشد؟

به عبارت دیگر، می توان، با توجه به تلفات و وصف ناپذیر حقوق ارزش های انسانی در همه دوران ها، آسایش آرمانی ۷ سال را توجیه گر حکمت خداوندی در تعالیم انسانی تلقی کرد؟ برای پاسخ به این پرسش باید یادآور شد که فلسفه ظهور حضرت بقیه الله (عج)، مانند فلسفه بعثت انبیا و رسولان الهی - علیهم السلام - است. منظور از برانگیخته شدن رسولان الهی ابلاغ دستورهای خداوند و نصب مشعل فروزان هدایت در مسیر کاروان بشریت است؛ اما این که بشریت چقدر و چگونه از آن ابلاغ و ارشاد و مشعل هدایت نتیجه می گیرد به تصمیم و اختیار مردم بستگی دارد.

خاتم رسولان محمد - صلی الله علیه و آله - در راه ابلاغ رسالت و ارشاد مردم بسیار کوشید و پیام خداوند را چنان به مردم رساند که برای هیچ کس جای عذر باقی نماند. با این حال خود مردم باید عقل و وجدان خود را برای پیشرفت در مسیر کمال به کار گیرند و به هدف اعلای حیات خویش دست یابند.

بی تردید طولانی یا کوتاه بودن مدت ابلاغ و اجرای رسالت، اصل آن را تهدید نمی کند. دوران رسالت حضرت خاتم الانبیا - علیه السلام - بیست و سه سال بود و در این مدت اندک، مشعل فروزان

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

دین جاودانی اسلام را در جوامع بشری استوار ساخت؛ در حالی که برخی از پیامبران، دو و حتی سه برابر مدت یاد شده کوشیدند و رهاورد تلاششان از نتیجه کار پیامبر اسلام بسیار کم تر و محدود تر بود؛ برای مثال، مدت رسالت حضرت نوح - علیه السلام - چند سال بود، ولی شعاع پیشرفت پیامش اندک می نماید. دوران امامت و حکومت الهی حضرت مهدی (عج) نیز چنین است. هدف اصلی حضرت ابلاغ رسالت انسانی - الهی است؛ اگر چه سالیان محدود باشد. البته، مطابق منابع اسلامی، حکومت آن حضرت در همه جوامع انسانی فراگیر می شود و عدل و داد و حق بینی و حق گرایی سراسر زمین را می گیرد، در صورتی که در دوران انبیا و اوصیای گذشته چنین نبوده است و اثر کار و فعالیت الهی آن ها، در همه جوامع بشری آشکار نشد. البته بعید نیست که مدت حکومت آن حضرت ۳۰۹ سال باشد چنان که امام باقر - علیه السلام - فرمود: امام قائم (عج) ۳۰۹ سال به مقدار خواب اصحاب کهف در غار خود، حکومت می کند، سراسر زمین را پس از آن که پر از ظلم و جور شده، پر از عدل و داد نماید، خداوند شرق و غرب زمین را برای او فتح نماید، او دشمنان را بکشد به گونه ای که تنها دین اسلام در سراسر جهان باقی بماند. [۳]

پی نوشت:

[۱]. محمد بن الحسن الحر العاملی، اثبات الهراء، با شرح و ترجمه احمد جنتی، دارالکتب الاسلامیه،

تهران، ۱۳۶۶، ج ۷، ص ۱۸۲.

[۲]. محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۹۰.

[۳]. علامه محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۹۰.

در روایات بیان شده است اگر علم، بیست و هفت حرف باشد تا زمان ظهور امام زمان - علیه السلام - فقط دو حرف آن آشکار است و باقیش را آن حضرت در اختیار بشر قرار می دهد. آیا مقصود از علم که بیست و پنج حرف دیگر آن در عصر ظهور بیان می شود فقط معرفت های دینی است یا تکنولوژی را هم در بر می گیرد؟

پاسخ:

به طور کلی، هدایت کردن مردم و شناساندن حقایق هستی به آنان اعم از خودشناسی، آگاهی یافتن از آسمان و زمین در ابعاد گسترده، دانستن شیوه های اداره زندگی و حوادث آن از رسالت های مهم رهبران الهی است. چنان که امام علی - علیه السلام - در این باره می فرماید: خداوند، فرستادگانش را بین مردم برانگیخت... تا از آنان بخواهند به میثاق فطری ای که با پروردگارشان بسته اند برگردند و نعمت های فراموش شده او را یاد آورند... و نیروهای پنهان خود آدمی را آشکار کنند و آیات آفرینش

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

را به مردم بنمایانند یعنی سقف افراشته آسمان و مهد گسترده زمین و نعمت ها و وسایل زندگی که نیاز مردم را برآورده می کند به آنان نشان دهند.[۱]

با وجود این، دانسته های تاریخی بشر از جهان اسرارآمیز، اندک است و روزی باید برسد که انسان ها در شناختن حقایق هستی اعم از مادی و معنوی کامل شوند و آن عهد، فقط با ظهور آخرین منجی یعنی حضرت مهدی - علیه السلام - تحقق می یابد. چنان که در حدیثی امام صادق - علیه السلام - می فرمایند: تمام دانش، بیست و هفت حرف است، تمام آنچه پیامبران تاکنون بیان کرده اند دو حرف از آن است و مردم بیش از این مقدار را از کل علم نمی دانند وقتی قائم ما قیام کند، بیست و پنج حرف دیگرش را آشکار می سازد و میان مردم می پراکند تا با ضمیمه آن دو حرف، بیست و هفت حرف علم کامل شود.[۲]

این حدیث به گونه رمز و سمبلیک است و یافتن عمق معنای آن جز با هدایت کردن پیشوایان معصوم - علیهم السلام - برای کسی ممکن نیست اما بی شک، روایت مذکور، میزان علم جامعه بشری در زمان غیبت را با علم انسان ها در دوره ظهور حضرت مهدی - علیه السلام - سنجیده است تا آشکار شود آنچه بشر تا پیش از ظهور آن حضرت می داند بسیار اندک از علومی است که در دوره ظهور کشف می شود.[۳]

به یقین کامل کردن شناخت مبانی دین و آموزش معارف دینی و احکام شرعی از جمله کارهای مهمی است که در زمان ظهور انجام می گیرد. امام صادق - علیه السلام - در این باره می فرمایند: هنگام حکومت حضرت مهدی - علیه السلام - به همه مردم، حکمت و علم می آموزند تا آنجا که زنان در خانه ها با کتاب خدا و سنت پیامبر - صلی الله علیه و آله - قضاوت می کنند.[۴] علاوه بر این در احادیث دیگری عصر ظهور حضرت حجت - علیه السلام - برهه انسجام عقول مردم و کامل شدن دانش های آنان معرفی شده است. چنان که پیامبر اکرم - صلی الله علیه و آله - خلال حدیثی فرموده اند: ... نهمین امام (از فرزندان امام حسین - علیه السلام -) قائم است که خداوند به دست او سرزمین تاریک زندگی را روشن می کند و پس از آن که از ستم پر شده است از عدالت می آکند و پس از آن که جهل، آن را فراگرفته است، از علم پر می کند.[۵]

در روایت دیگری نیز امام باقر - علیه السلام - می فرمایند: قائم ما آنگاه که ظهور کند دستش را بر سر مردمان می کشد تا عقل هایشان را منسجم و دانش هایشان را کامل کند.[۶] آری! حضرت مهدی - علیه السلام - آن آموزگار ارزنده، درس آموزان مدرسه بشریت را به سرچشمه جوشان علوم حقیقی می رساند، پرده از روی حقایق هستی بر می دارد و تا حد ممکن و به مقدار توان انسان ها آنان را به اوج

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

تکامل علمی پرواز می دهد. این موضوع از مهم ترین برنامه ها و تلاش های آن حضرت است که دو نتیجه بسیار مهم دارد.

نخست این که با توسعه کشف اسرار هستی، پایه های خداشناسی استحکام بیشتری می یابد دوم این که جامعه انسانی از مشکلات گوناگون رها می شود و به سامان می رسد زیرا در پرتو شناختن حقایق فراوان زندگی اعم از مادی و معنوی، انسان ها در مسیر پیشرفت قرار می گیرند. با توجه به این مطالب می توان گفت: پس از ظهور امام زمان - علیه السلام - آن حضرت هر دانشی را اعم از علوم مادی یا معنوی که در به کمال رساندن انسان ها مؤثر باشد در اختیارشان قرار می دهد و این که در برخی روایات، کامل شدن درجات علم در زمان ظهور را به معارف دینی و دانش های هدایت گرانه معطوف کرده اند دلیل بر این نیست که فقط علوم مذکور کامل شوند و به عبارت دیگر این که امام - علیه السلام - در زمان حکومت جهانی اش، بخش معارف الهی را کامل می کند به این معنا نیست که به دانش های تجربی و به اصطلاح تکنولوژی بی توجه است زیرا چنان که گفتیم برنامه اصلی امام زمان - علیه السلام - در وقت ظهور مبارکشان به تکامل رساندن جامعه انسانی است و در این طریق، هر دانشی را که در تکامل یابی انسان ها تأثیر دارد به طور کامل در اختیارشان می گذارد و آنچه را موجب گمراهی آنان و سست شدن بنیان های اعتقادی و اخلاقیشان در ابعاد مختلف زندگی شود ناپود می کند.

معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر:

۱. غیبت نعمانی.
 ۲. خورشید مغرب، نوشته آقای حکیمی.
 ۳. یکصد پرسش و پاسخ پیرامون امام زمان - علیه السلام - نوشته آقای علی رضا رجالی.
- حدیث اخلاقی:

امام علی - علیه السلام - فرموده اند: وقتی قائم ما قیام کند، کینه ها از دل ها بیرون رود و حیوانات نیز با هم سازگار می شوند، آن روزگار یک زن می تواند با همه زینت و زیورهایش از عراق به شام برود و از کسی نهراسد.

منتخب الاثر، ص ۴۷۴.

پی نوشت:

- [۱]. نهج البلاغه، ۳۳ حکیمی محمد، نقل از عصر زندگی، ص ۲۰۷.
- [۲]. مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۶.
- [۳]. حکیمی، محمد، عصر زندگی، ص ۲۰۸ - ۲۱۴.
- [۴]. صافی گلپایگانی، منتخب الاثر فی الامام الثانی عشر، ص ۱۷۱.

[۵]. شیخ صدوق، کمال الدین، ج ۱، ص ۲۶۰.

[۶]. بحار الانوار، همان.

بعد از ظهور امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) که تمام علوم به نهایت رشد می رسند، آیا علم را کد می شود؟

پاسخ:

پاسخ به این پرسش را در ضمن نکته های زیر بیان می کنیم:

۱. نخست باید توجه داشت که امام صادق - علیه السلام - می فرماید: «علم و دانش بیست و هفت حرف است و همه آن چه پیامبران آورده اند، تنها دو حرف آن است و مردم تاکنون جز با آن دو حرف، با حرفهای دیگر آشنایی ندارند و هنگامی که قائم ما قیام کند، بیست و پنج حرف دیگر را بیرون آورده، آن را بین مردم نشر و گسترش می دهد. و آن دو حرف را نیز ضمیمه می کند و مجموع بیست و هفت حرف را در میان مردم منتشر می سازد.» [۱]

۲. این روایت و روایات هم خانواده اش نمی گویند همه مردم فوری، بیست و هفت حرف علم را یاد می گیرند بلکه می گوید حضرت حجت (عج) بقیه حروف علم را در می آورد و بین مردم گسترش می دهند.

به این معنا که آن حضرت بیست و هفت حرف علم را برای یادگیری مردم به عرصه ظهور می رساند و سفره علم را در این حد می گستراند اما آیا هر کسی بیست و هفت حرف را یاد می گیرد و به مرتبه بالای علمی می رسد؟ این بستگی به تلاش و کوشش افراد دارد و به یقین تعدادی به مرتبه بالایی که ذکر شد می رسند ولی چه بسیارند که از نظر علمی در آن زمان نیز فقیرند و خاصانی که به مرتبه بالای علمی رسیده اند، حلقه های علمی و کلاس های دانش اندوزی را تشکیل می دهند و بر دانش دیگران می افزایند و کسانی که طالب علمند در کلاس آنها شرکت می کنند. از اینرو در روایت آمده است که امام صادق، - علیه السلام - می فرماید: «گویا می بینیم که شیعیان علی - علیه السلام - قرآن ها را در دست دارند و مردم را آموزش می دهند.» [۲] یا اینکه اصبع بن نباته می گوید: «از علی - علیه السلام - شنیدم که می فرمود: «گویا عجم (نژاد غیر عرب) را می بینم که چادرهایشان را در مسجد کوفه برافراشته شده است و به مردم قرآن می آموزند؛ به همان گونه که فرود آمده است.» [۳]

بنابراین گرچه حضرت با ظهورشان مکان یادگیری بیست و هفت حرف علم را فراهم می کند ولی در همان عصر هم چه بسیارند که به قله علمی مذکور نمی رسند و رسیدن به قله علمی نیازمند تلاش آنهاست عیناً همانند مرتبه بالای تقوایی که هر کس می تواند با تلاش و کوشش آنها به دست آورد

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

ولی در عمل همه مردم چنین توفیقی را ندارند پس همان طور که رسیدن به قلّه تقوا نیازمند مجاهدت است رسیدن به درجه بیست و هفتم علم نیز نیاز به تلاش و پیگیری دارد.

۳. توجه به این نکته نیز لازم است که علم دارای مراتبی است و مرتبه آخر علم از آن خداست و پیامبر عزیز اسلام و امامان معصوم - علیهم السلام - نیز مرتبه ای از علم را دارا هستند و نه پیامبران قدرت و این ظرفیت را دارا هستند که به محدوده علم الهی که اختصاص به او دارد وارد شوند و بر معلومات خود بیفزایند و نه توده مردم این شایستگی و ظرفیت را دارند که علمشان را به درجه علم معصومان - علیهم السلام - برسانند. بنابراین اگر ما نمی توانیم در حد معصومان - علیهم السلام - عالم شویم این از باب راکد بودن علم نیست بلکه از بی ظرفیتی ماست.

بنابراین اگر کمال دانش بشر (غیر معصوم) در بیست و هفت حرف باشد و در زمان ظهور آن امام معصوم همه مردم با جد و جهدشان و با کمک گرفتن از امامانشان این مرتبه از کمال علمی که برای او تعیین شده است را به دست آورند چه اشکال دارد در همان مرتبه که بالاترین مرتبه کمال است (مثلاً) باقی بمانند و یا چنین دانشی به تکالیف شرعی خویش پردازند و در بُعدهای دیگری قدم بردارند و به یقین با چنین دانشی و بینشی زندگی کردن و قرآن خواندن صفای دیگری دارد و ثواب دیگری را می طلبد. هر چند از نظر فراگیری دانش بیشتر از آن حد راه بسته باشد و این به معنای راکد بودن علم نیست بلکه به منزله به مقصد رسیدن است.

برای مطالعه بیشتر ر.ک:

۱. مهدی منتظر، شیخ محمدجواد خراسانی.
 ۲. سیمای امام مهدی (عج)، سیدمحمدرضا طباطبائی نسب.
 ۳. سیره عملی حضرت امام مهدی - علیه السلام -، کاظم ارفع.
- حضرت رسول اکرم - صلی الله علیه و آله - به حضرت زهرا - سلام الله علیها - فرمود:
خداوند از نسل این دو (حسن و حسین - علیهما السلام -) شخصی را بر می انگیزد که دژهای گمراهی را می گشاید و دل های سیاه قفل خورده را تسخیر می نماید.

اثبات الهداء، ج ۳، ص ۴۴۸ و ۴۹۵

پی نوشت:

- [۱]. مرحوم مجلسی، بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۲۶، مؤسسه الوفاء بیروت.
- [۲]. نعمانی، غیبه، ۳۶۰ هـ ق، کتابفروشی صدوق، تهران، ص ۳۱۸، بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۶۴.
- [۳]. محمد بن محمد بن النعمان، الارشاد، ۴۱۳ هـ ق، بصیر نی قم، ص ۳۶۵؛ محمد بن فتال نیشابوری، ت ۵۰۸ هـ ق، انتشارات الرضی، قم، ج ۲، ص ۲۶۵.

چرا ایران را کشور امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) می نامند و آیا پس از ظهور ایشان تمامی جهانیان مسلمان می شوند؟

پاسخ :

«طبق جهان بینی اسلامی تمام جهان و سراسر هستی ملک طلق خداست و تصرف در آن بدون اذن او روا نیست. انسان بدون اجازه خدا حتی حق تصرف در خویشتن را ندارد، تا چه رسد به تصرف در دیگران؛ با چنین اعتقادی، تنها کسانی حق حکومت دارند که از سوی خداوند منصوب باشند. این افراد انبیای الهی و ائمه - علیهم السلام - هستند که مستقیماً با اذن خدا بر مردم ولایت دارند و در زمان غیبت، نائبان امام زمان - علیه السلام - با شرایطی خاص و به طور غیرمستقیم از سوی خداوند برای ولایت برگزیده می شوند... بنابراین، در نظام سیاسی اسلام حکومت از آن خدا و منصوبین مستقیم و غیرمستقیم اوست.» [۱]

و چون جمهوری اسلامی ایران به رهبری نایب امام زمان (عج) به پیروزی رسید و اکنون نیز نایب آن حضرت رهبری آنرا بر عهده دارند و جد و جهدهای فراوانی صورت می گیرد تا انقلاب اسلامی به آرمان های حضرت مهدی نزدیک تر شود، کشور ایران را کشور امام زمان می نامند. اما این که آیا پس از ظهور ایشان تمامی جهانیان مسلمان می شوند؟ یا نه؟ در این رابطه، ذکر این نکته ضروری است که «از آیات قرآن و احادیث استفاده می شود که مستضعفین جهان سرانجام در یک انقلاب همگانی که مهدی موعود (عج) رهبری آنرا بر عهده دارد بر متکبرین پیروز می گردند، رژیم های طاغوتی را برای همیشه سرنگون می سازند و قدرت و اراده جهان را در دست می گیرند. خداوند در قرآن می فرماید: «ما اراده کرده ایم که بر مستضعفین جهان منت نهاده و آنان را پیشوا و وارث زمین قرار دهیم و در زمین به آنها قدرت و تمکن بخشیم.» [۲]... از قرآن و احادیث استفاده می شود که این انقلاب عظیم و همگانی به عنوان دین و برای اجرای قوانین الهی برپا می شود. رهبری آن را حضرت مهدی - علیه السلام - بر عهده دارد و مؤمنین شایسته و فداکار در رکابش جهاد خواهند کرد. قرآن می فرماید: «خدا به کسانی که ایمان آورده و عمل صالح انجام داده اند وعده داده که آنها را در زمین خلیفه گرداند چنان که پیشینیان نیز خلافت داشتند و نوید داده که دینی را برایشان برگزیده قدرت و نیرو بدهد و خوف آنها را به امن و آرامش تبدیل کند تا او را پرستش کنند و برایش شریک قرار ندهد.» [۳]

در احادیث چنین آمده است که مراد از آیه مذکور حضرت مهدی و اصحاب و یارانش می باشند و به وسیله آنهاست که اسلام و تمام جهان گسترش می یابد.» [۴] رسول خدا - صلی الله علیه و آله - می فرماید: مهدی از فرزندان من است و به دست او خداوند شرق و غرب زمین را می گشاید.» [۵]

با توجه به این نکته که روزی می رسد که بندگان صالح خدا وارث زمین می شوند و گسترده گی قیام

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

آنها به گستره عالم است اکنون به این نکته می پردازیم که آیا علاوه بر تسلط بر جهان همه جهانیان هم مسلمان می شوند؟ «ظاهر بعضی آیات این است که یهود و نصاری تا قیامت باقی خواهند ماند. خداوند متعال در سوره مائده می فرماید: ما از کسانی که ادعای نصرانیت داشتند پیمان گرفتیم. پس قسمتی از پندهای ما را فراموش کردند، ما هم دشمنی و کینه را تا قیامت در بینشان انداختیم.» [۶] در سوره آل عمران می گوید: «خدا به عیسی فرمود: من تو را گرفته به سوی خویش برآرم... و پیروان را تا قیامت مسلط بر کفار گردانم.» [۷]

خداوند در آیه اول می فرماید: «دشمنی و کینه توی را تا قیامت در بین نصاری خواهم انداخت و در آیه دوم وعده داده که: نصاری تا قیامت برتر از کفار باشند. مقتضای این دو آیه این است که کیش نصاری تا قیامت و در عصر دولت مهدی نیز برجا خواهد ماند» [۸]... از بعضی از احادیث نیز همین استفاده می شود مثلاً ابوبصیر می گوید: به امام صادق - علیه السلام - عرض کردم: صاحب الامر با اهل ذمه - یهود و نصاری - چه می کند؟ فرمود: مانند پیغمبر اکرم با آنان مصالحه می کند آنها هم با کمال ذلت جزیه می دهند.» [۹]

در مقابل این آیات و روایات، احادیث مخالفی هم وجود دارد که دلالت می کنند در عصر دولت مهدی - علیه السلام - غیر از مسلمان احدی روی زمین باقی نمی ماند آن حضرت دین اسلام را بر یهود و نصاری عرضه می دارد هر کس پذیرفت از کشته شدن نجات می یابد و هر کس امتناع ورزید به قتل می رسد.

اکنون که روایات دو دسته شدند بر دانشمندان پوشیده نیست که احادیث موافق قرآن بر احادیث مخالف مقدمند و آنها را از اعتبار ساقط می سازند. بنابراین یهود و نصاری در عصر دولت مهدی باقی خواهند ماند ولی از عقیده تثلیث و شرک دست بر می دارند و خداپرست می شوند و تحت الحمايه حکومت اسلامی به زندگی خویش ادامه می دهند در عین حال، دولت های باطل سقوط می کنند و قدرت جهان در دست مسلمانان صلاحیتدار واقع می شود و دین اسلام دین جهانی و بر تمام ادیان غالب می گردد و بانگ توحید از همه جا بلند می شود. [۱۰] امام صادق - علیه السلام - فرمود: هنگامی که قائم ما قیام کرد هیچ نقطه ای از زمین نیست جز اینکه آوای: «اشهد ان لا اله الا الله و ان محمداً رسول الله در آنجا بلند می شود.» [۱۱]

آیت الله مکارم شیرازی می نویسد: ... یکی از برنامه های اساسی آن مصلح و انقلابی بزرگ توحید صفوف در سایه توحید مذهب است ولی نباید تردید به خود راه داد که این توحید نه ممکن است اجباری باشد و نه اگر امکان اجباری در آن بود منطقی بود اجباری شود. مذهب با قلب و روح آدمی سر و کار دارد و می دانیم قلب و روح از قلمرو زور و اجبار بیرون است... علاوه بر این روش و سنت

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

پیامبر - صلی الله علیه و آله - چنان که قرآن هم گواهی می دهد - بر اجبار نبوده که «لا اکراه فی الدین» لذا همواره اسلام اهل کتاب را به عنوان یک اقلیت سالم پذیرفته و از آنها مادام که دست به تحریکاتی نزنند حمایت کرده است.

با توجه به این که در دوران حکومت آن مصلح بزرگ، همه وسایل پیشرفته ارتباط جمعی در اختیار او و پیروان رشید او است و با توجه به این که اسلام راستین با حذف پیرایه ها، کشش و جاذبه ای فوق العاده دارد به خوبی می توان پیش بینی کرد که اسلام با تبلیغ منطقی و پیگیر، از طرف اکثریت قاطع مردم جهان پذیرفته خواهد شد و وحدت ادیان از طریق اسلام پیشرو عملی می گردد... امام صادق - علیه السلام - می فرماید: ... به خدا سوگند ای مفضل اختلاف از میان ادیان برداشته می شود و همه به صورت یک آیین در می آید؛ همان گونه که خداوند عزوجل می گوید: دین در نزد خدا تنها اسلام است...» [۱۲] و به این ترتیب آئین توحید و اسلام در همه خانه ها در درون زندگی همه انسان ها و در تمام دل ها وارد می شود ولی با این همه نمی گفت که اقلیت های کوچکی از پیروان ادیان آسمانی دیگر مطلقاً وجود نخواهد داشت... ولی به هر حال اگر چنین اقلیتی هم وجود داشته باشد، به صورت یک اقلیت سالم و با حفظ شرایط اهل ذمه مورد حمایت آن حکومت اسلامی خواهد بود. [۱۳]

خلاصه سخن: ایران را کشور امام زمان می نامند چون نایب امام مهدی (عج) که ولی فقیه باشد رهبری آن را بر عهده دارد و جد و جهد حاکمان بر آن است که هر روز بیش از پیش به آرمان های مهدی - علیه السلام - نزدیک تر شوند. و با ظهور آن حضرت گرچه شرق و غرب به دست او فتح می شود و اکثریت قاطع جهان مسلمان می شوند ولی دور از ذهن نیست که اقلیت های کوچکی از پیروان ادیان آسمانی دیگر وجود داشته باشد.

برای مطالعه بیشتر:

۱. خورشید مغرب، محمدرضا حکیمی. ۲. عصر زندگی، محمد حکیمی.

۳. چشم اندازی به حکومت مهدی، نجم الدین طبسی.

حضرت محمد - صلی الله علیه و آله -:

«هنگامی که حضرت مهدی ظهور کند خداوند دین را به جایگاه اصلی اش باز می گرداند...»

عقدالدرر، ص ۲۲۲

پی نوشت:

[۱]. استاد محمدتقی مصباح یزدی، پرسشها و پاسخها، تهیه و تدوین، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام

خمینی (ره)، چاپ باقری، انتشارات مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره)، ج ۴-۱، ص ۴۹-۴۸.

[۲]. قصص، آیه ۵۰.

[۳]. سوره نور، آیه ۵۵.

- [۴]. ابراهیم امینی، دادگستر جهان، انتشارات شفق، چاپ ۲۵، چاپ قدس، ص ۲۳۸-۲۳۹.
- [۵]. مجلسی، بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۷۸، مؤسسه الوفاء بیروت.
- [۶]. مائده، آیه ۱۴.
- [۷]. آل عمران، آیه ۵۵.
- [۸]. ابراهیم امینی، دادگستر جهان، ص ۳۰۵.
- [۹]. مرحوم مجلسی، بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۸۱-۳۷۶، به نقل از دادگستر، ص ۳۰۶.
- [۱۰]. دادگستر جهان، ص ۳۰۶.
- [۱۱]. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۴۰، به نقل از دادگستر جهان، ص ۳۰۷.
- [۱۲]. بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۴ به نقل از حکومت جهانی مهدی. ص ۲۸۹.
- [۱۳]. آیت الله مکارم شیرازی، حکومت جهانی مهدی، انتشارات نسل جوان، چاپ یازدهم، چاپخانه نمونه، ص ۲۸۹-۲۸۷.

در مورد مهدویت و جهانی سازی فرهنگ و هنر توضیح دهید؟

پاسخ:

بدون شک عقیده به مهدویت و اعتقاد به ظهور حضرت مهدی (عج) به عنوان منجی عالم بشریت بر اساس کتاب و سنت پدید آمده و همگی مسلمانان پیشین و پسین بر آن اتفاق نظر دارند و بزرگان و صاحب نظران به متواتر بودن احادیث وارده در این باب حکم نموده اند.

بر کسی پوشیده نیست که عقیده به ظهور حضرت مهدی (عج) عقیده ای است که امید می آفریند و نشاط و تلاش ایجاد می کند سستی و ناامیدی و کسالت را از بین می برد حرکت های اصلاح گرانه و اسلام خواهانه را تشویق می کند و جان های شورنده بر استکبار و استضعاف را تقویت می نماید.

اعتقاد به مهدویت درک ما را نسبت به کرامت انسان بیدار می کند و این باور را که زمین نه از آن ستم پیشگان و استعمارگران بلکه از آن خداست و فرجام کار برای تقوا پیشگان است.[۱]

اندیشه ای که به مهدویت تعبیر می کنیم در سایر ادیان به اسم های گوناگون مورد توجه قرار گرفته است هر چند بدیهی است که گوناگونی تعبیر و متفاوت بودن تنها در اسم است.

اندیشه ظهور منجی عالم بشریت (مهدویت) امری دیرپا و از باورهای مطرح در ادیان گوناگون است. بنابراین، این امر می تواند یکی از عوامل جهانی سازی فرهنگ و هنر به کار رود. چرا که اندیشه ای که به عنوان وجه اشتراک تمامی ادیان جهان است می تواند منشاء یک دهکده جهانی به شمار آید.[۲]

پیشرفت های شگرف تکنولوژی که در دو سه دهه اخیر شتاب فزاینده ای به خود گرفته است شرایطی را به وجود آورده که دنیا را به یک فضای واحد تبدیل کرده است به این معنا که اگر چه در گذشته

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

جامعه انسانی تمایزهای فرهنگی داشته است اما امروز تکنولوژی بستر و شرایطی را به وجود آورده که جامعه انسانی در فضای مشترکی تنفس می کند و بر همین اساس تعبیر (دهکده جهانی) به کار رفته است.

یعنی به همان سادگی که اهالی یک روستا یکدیگر را صدا می زنند و با هم ارتباط برقرار می کنند مردم جهان با زدن چند کلید رایانه و یا کلیک بر موس می توانند یکدیگر را در هر نقطه ای دیده و صحبت کنند.[۳]

بنابراین وقتی عقاید و فرهنگ و هنر و... جوامع به راحتی در دسترس جوانان کشورهای دیگر قرار می گیرد باید انتظار داشت که در همه ملت ها نوعی آمیختگی و چند فرهنگی را مشاهده کرد. آمیختگی و چند فرهنگی در جوامع جهان سوم به گونه ای است که بسیاری از شیوه های رفتاری و گرایش های فرهنگی و هنری آنها نه تنها هیچ سنخیتی با سنت های ملی شان ندارد بلکه متأثر از الگوهای غربی است بنابراین می توان گفت جهانی شدن یک روند قهری و طبیعی در مسیر توسعه و پیشرفت تکنولوژی است از این رو جوامع در حال توسعه با صرف هزینه های بسیار کم و با سرعت و گستردگی بسیار می توانند به اطلاعات مورد نیاز خود دست یابند.

اما حقیقت آن است که وجود دو عامل مهم شرایط را برای کشورهای ضعیف دشوار ساخته و امکان حفظ هویت سیاسی و فرهنگی و هنری را برای این کشورها به شدت کاهش داده است. تا چه رسد به تأثیر گذاری فرهنگی و هنری.

می توان گفت در این روند قهری و طبیعی جهانی شدن بیشترین و گسترده ترین تأثیر جهانی شدن بر روی فرهنگ های بومی و ملی کشورهاست.

زیرا شاخصه اصلی تکنولوژی، توسعه شگرف ارتباطات و اطلاع رسانی است. تا جایی که اطلاعات به عنوان اصلی ترین عامل و ابزار رقابت بین المللی مطرح شده است.[۴]

چنانکه اشاره شد تسهیل در امر حمل و نقل و جابه جایی مسافر، تکنولوژی رایانه، ماهواره و سیستم های مخابراتی به خصوص شبکه جهانی اینترنت شاخص های اصلی تمدن روز را شامل می شود و این عوامل ابزارهایی هستند که اندیشه رفتار، تمدن فرهنگ و آداب و هنر مختلف را در ابعاد بسیار گسترده و با ارزان ترین شکل و سریع ترین روش در دسترس همگان در تمام نقاط دنیا قرار می دهند. با توجه به تسلط بی چون و چرای جهان سرمایه داری بر این ابزارها و سهم بسیار ناچیز جنوب از آن بی هیچ بحثی می توان پذیرفت که در این روند برگ برنده در اختیار فرهنگ غرب است، زمینه های پذیرش فرهنگ غرب در بین اقشار مختلفی از مردم جهان سوم فراهم بوده است.[۵]

بنابراین علی رغم میل باطنی می پذیریم که میزان سهم فرهنگ غرب نسبت به سایر فرهنگ ها در روند

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

جهانی شدن تا چه اندازه نابرابر است. بررسی شبکه های اینترنتی و برنامه های تلویزیونی نیز نشان می دهد که غرب برای ترویج هر چه بیشتر فرهنگ و هنر خود سرمایه گذاری عمده ای انجام داده است. همه این پیشرفت های غرب ما را به این واقعیت رهنمون می سازد که جهان سرمایه داری غرب، ترویج ابتدال فرهنگی - اخلاقی را برای تقلید و دنباله روی جهان سوّم به منظور عملی ساختن طرح (مرکز - پیرامون) در دستور کار قرار داده است. [۶]

از آن چه گفته شد نتیجه گرفته می شود که عقیده به مهدویت در جهان امروز و در سایر ادیان به علت نزدیکی آنها به همدیگر و روند جهانی شدن است که جهان امروز با سرعت به سمت یکپارچه سازی پیش می رود و طرح دهکده جهانی و نظم نوین جهانی در حال تحقق است. برای مزید اطلاع به کتابهای زیر مراجعه نمائید:

۱. حکومت جهانی حضرت مهدی (عج)، تألیف محمود شریعت زاده خراسانی.
۲. عدل گستر جهان، تألیف آیت الله سید محمد علی کاظمینی بروجردی.
۳. به سوی حکومت جهانی مهدی (عج)، تألیف علی اکبر حصاری.
۴. المهدی (عج)، تألیف آیت الله سید صدر الدین صدر.

پی نوشت:

- [۱]. صافی گلپایگانی، امامت و مهدویت، ص ۹، نیمه شعبان، ۱۳۷۷، انتشارات حضرت معصومه - سلام الله علیها - .
- [۲]. صافی گلپایگانی، امامت و مهدویت، ص ۲۲، همان.
- [۳]. حصاری، علی اکبر، به سوی حکومت جهانی مهدی (عج)، ص ۵۸، چاپ اول، ۱۳۸۲، انتشارات بوستان کتاب قم.
- [۴]. حصاری، علی اکبر، به سوی حکومت جهانی مهدی (عج)، ص ۷۰، همان.
- [۵]. حصاری، علی اکبر، به سوی حکومت جهانی مهدی - علیه السلام -، ص ۷۵، همان.
- [۶]. یزدی تهرانی حسن، ثمرات چهل حدیث علوی، ص ۱۳۳، چاپ اول، ۱۳۷۶، تهران، انتشارات

نشرینی.

در آخرالزمان که حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) ظهور می کند و علم پیشرفت زیادی می کند و عدالت برقرار می شود و همه به آسایش و رفاه کامل می رسند و طوری می شود که همه انسان ها آرزو می کنند که دنیا به آخر برسد چون از زندگی سیر شده اند اگر رفاه کامل باعث دلزدگی می شود پس در بهشت هم دلزدگی به وجود می آید؟

پاسخ :

نوشته اید همه مردمان عصر مهدی (عج) به جایی می رسند که آرزوی به پایان رسیدن حکومت حضرت را می کنند چون از زندگی و رفاه کامل آن سیر شده اند واقعیت این است که در احادیثی که سیمای حکومت امام مهدی (عج) را ترسیم کرده اند هیچ حدیثی که حتی اشاره ای اندک به مطلب مورد نظر شما داشته باشد وجود ندارد بلکه بالعکس درباره اشتیاق مردم به آن روزگاران احادیث متعددی وجود دارد یعنی مردم آرزو می کنند که زمان بیشتری در خدمت حضرت و حکومت او باشند، مثلاً در روایت آمده است: در روزگار حضرت مهدی (عج) خردسالان آرزو می کنند که ای کاش بزرگ بودند و بزرگسالان آرزوی کودکی و خردسالی می نمایند.» [۱] آرزوی خردسالی می کنند چون دوست دارند زمان بیشتری را در حکومت آن حضرت به سر برند و خردسالان آرزوی بزرگسالی دارند، زیرا می خواهند مکلف باشند و در اجرای برنامه های حکومت الهی حضرت ولی عصر (عج) نقش داشته باشند و به پاداش اخروی دست یابند. [۲] و در روایتی از پیامبر - صلی الله علیه و آله - آمده است که «مهدی (عج) چنان عدالتی در جامعه برپا می کند که زنده گان آرزو می کنند، کاش مرده گانشان زنده بودند و از آن عدالت بهره مند می گردیدند.» [۳] بنابراین نه تنها زنده گان عصر مهدی آرزوی مردن نمی کنند بلکه آرزو می کنند ای کاش برزخیان زنده می شدند و حکومت سرشار از عدالت او را می دیدند.

علاوه بر آنچه گفته شد می توان گفت در همین دنیا هم حتی کسانی که بدترین حاکم را دارند و ناعادلانه ترین قانون ها در کشورشان به اجرا گذاشته می شود، آرزوی مردن را نمی کنند و وقتی با این همه گرفتاری به زندگی کردن خوش بین هستند و امیدوار، به یقین در حکومت آن جان جانان هر روزشان با نشاط بیشتری همراه خواهد بود. در بهشت نیز دلزدگی به وجود نمی آید و اگر مردم دلزده می شدند آن را بهشت نمی گفتند؛ چرا که بهشت از هرگونه ناراحتی و درد به دور است و به فرموده علامه طباطبایی (ره) در بهشت حیاتی هست که دنبالش مماتی نیست، لذتی است که آمیخته با الم و درد نیست، و سروری هست که با هیچ غم و اندوهی نیست و اهل بهشت نه تنها هر چه دوست بدارند در دسترسشان هست، بلکه لذت هایی هست که مافوق خواست آنان است.» [۴] از طرفی اوصافی برای بهشت [۵] و اهل آن ذکر شده است گویای این واقعیت است که در بهشت جز نشاط و سرور چیزی

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

دیگر حتی در قالب دلزدگی وجود ندارد. کیست که در چنین محیطی قرار بگیرد و دلزده شود و به یقین آن خدای بزرگی که بهشت را خلق کرده است بهشتی خالی از هرگونه دلزدگی آفریده است و در چنین مواردی اگر خدای آفریننده بهشت را در نظر بگیریم به راحتی می توانیم بپذیریم که بهشت او خالی از هرگونه نقص است و این خالی نقص بودن بهشت صریح قرآن است چرا که می فرماید: بهشت و اهل بهشت در سلامتند و اگر سالمند که سالمند باید بپذیریم که هر آنچه با سلامت در تضاد است در بهشت و اهل آن نیست.

خلاصه سخن در آخر الزمان و در حکومت حضرت مهدی (عج) علم، پیشرفت زیادی می کند و عدالت و امنیت برقرار می شود و رفاه کامل به وجود می آید ولی هیچ کس آرزوی به پایان رسیدن دنیا را نمی کند بلکه آرزو می کنند ای کاش مرده گانمان زنده می شدند و حکومت و عدالت حضرت را می دیدند و بهشت نیز هرگز باعث دلزدگی نمی شود بلکه در هر روزش نشاط خاصی است.

برای مطالعه بیشتر به کتاب عصر زندگی محمد حکیمی و چشم اندازی به حکومت حضرت مهدی (عج) نجم الدین طبری مراجعه فرمایید.

حضرت محمد - صلی الله علیه و آله - فرمودند: مردی از امت من قیام می کند که مردم زمین و آسمان او را دوست می دارند.

الشیعه والرجعه، ج ۱، ص ۲۱۶.

پی نوشت:

[۱]. ابن حماد فتن، ص ۹۹، خطی، کتابخانه المتحف انگلستان، الحاوی للفتاوی، ج ۲، ص ۷۸، القول المختصر، ص ۲۱.

[۲]. نجم الدین طبری، چشم اندازی به حکومت مهدی (عج)، ناشر بوستان کتاب، چاپخانه دفتر تبلیغات، ص ۱۶۸.

[۳]. علی بن ابی بکر هیشمی، مجمع الزوائد و منبع الفوائد، دارالکتاب العربی، بیروت ج ۷، ص ۳۱۵.

[۴]. علامه طباطبایی (ره)، تفسیر المیزان، ترجمه سید محمد باقر موسوی همدانی، ج ۲۰، نشر بنیاد علمی و فکری علامه طباطبایی، چاپ نگین، ص ۶۴۴.

[۵]. سورة انعام، آیه ۱۲۷.

جامعه و روابط افراد در جامعه امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) چگونه خواهد بود؟

پاسخ:

از آن جا که این سؤال دارای دو بخش بود، ما نیز ابتدا به یک بخش و سپس به بخش دیگر آن می‌پردازیم.

الف. وضعیت جامعه، (تمدن و حکومت) در زمان امام زمان (عج):

می‌توان گفت برخی از دست‌آوردهای حکومت جهانی حضرت در زمان آن حضرت عبارتند از: ۱. علم و معرفت؛ ۲. ارتباطات؛ ۳. امنیت و آرامش کامل؛ ۴. رفاه و گشایش اقتصادی؛ ۵. شکوفایی عمران و آبادانی؛ ۶. کمالات انسانی.

اکنون به طور اجمال به شرح و بسط این موارد می‌پردازیم:

۱. دانش در عصر حضرت مهدی: در حدیثی از امام باقر - علیه السلام - چنین آمده است: «در زمان آن حضرت، حکمت و دانش داده می‌شود، تا جایی که زن در خانه خود به وسیله کتاب خدا و سنت رسول خدا - صلی الله علیه و آله - به قضاوت و داوری می‌نشیند.» [۱] یعنی سطح آگاهی و علم مردم، حتی زنان بسیار بالا می‌رود.

آری در عصر امام مهدی (عج)، علم و دانش، بسیار گسترش می‌یابد، به گونه‌ای که بیماران لاعلاج درمان می‌شوند، عمرها طولانی می‌گردد، انسانها به سایر سیارات مسافرت می‌کند و سطح پژوهش‌ها و فن آوری و تکنولوژی بالا می‌رود.

امام صادق - علیه السلام - فرمودند: «علم و دانش بیست و هفت حرف است، تمام آن چه را که پیامبران الهی آورده‌اند، دو حرف بیشتر نبوده است و مردم تاکنون جز آن دو حرف را نشناخته‌اند، اما هنگامی که قائم بیاید ۲۵ حرف دیگر را آشکار می‌سازد.» [۲]

۲. ارتباطات: در عصر حضرت ولی عصر - علیه السلام - برای کلیه انسانها این توانایی وجود دارد که با هر نقطه جهان در مدت زمان کوتاهی، ارتباط برقرار ساخته، مسافت‌های طولانی را در زمان کوتاهی، طی کنند.

از امام صادق - علیه السلام - نقل شده موضوع را به نحو بارزی کامل می‌کند؛ آن جا که فرمود: «مؤمن در زمان قائم - علیه السلام - در حالی که در مشرق است، برادر خود را در مغرب می‌بیند؛ هم چنین کسی که در غرب است برادرش را در شرق می‌بیند!» [۳]

بنابراین امکان ارتباط با حضرت و دیدن ایشان هم بسیار سهل و آسان است. «در هنگام ظهور آن حضرت، تنها یک چشم او را نمی‌بینند، بلکه در آن واحد، همگان همزمان آن حضرت را خواهند دید.»

در حدیثی می‌فرماید: «هنگامی که قائم ما قیام کند، خداوند آن چنان گوش و چشم شیعیان ما را تقویت می‌کند که میان آنها و قائم (رهبر) نامهرسان نخواهد بود؛ با آنها سخن می‌گویند و سخنان را می‌شنود، و او را می‌بینند در حالی که او در مکان خویش است (و آنها در نقاط دیگر جهان)». [۴]

بنابراین عصر آن امام عصر اتحاد و یکپارچگی و عصر ارتباطات است.

۳. امنیت جهان هستی در سایه تمدن و حکومت حضرت مهدی (عج):

امنیت در جامعه و عالم هستی، باعث آرامش و سعادت جوامع بشری می‌شود و به مجرد از بین رفتن آن، حیات انسانی مورد تعرض و خطر جدی قرار می‌گیرد.

عواملی که باعث سلب امنیت جهان می‌شود عبارتند از: ۱. رویارویی ایدئولوژی‌ها و مکاتب؛ ۲. بحران‌های اقتصادی؛ ۳. زیاده‌طلبی‌ها و خودخواهی‌ها.

الف. در زمان امام عصر (عج)، این موارد بکلی از بین می‌رود. در تفسیر آیه «لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ»؛ [۵] امام باقر - علیه السلام - می‌فرماید: «این امر تحقق نمی‌یابد تا آن که هیچ کس در زمین باقی نمی‌ماند مگر آن که به حقانیت دین محمد اقرار می‌کند». [۶]

بر فرض هم که افراد متعصبی بر دین یهود و نصارا پافشاری کنند، این افراد پراکنده بوده و تسلیم دولت حضرت مهدی - علیه السلام - بوده و جزیه می‌پردازند.

ب. راجع به اقتصاد در عصر حضرت نیز، از امام باقر - علیه السلام - روایت است که: آن چنان میان مردم تساوی برقرار می‌کند (و عدالت را رعایت می‌کند) تا جایی که نیازمند به زکات را نخواهی یافت». [۷]

ج. در مورد از بین رفتن زیاده‌طلبی‌ها و خودخواهی‌ها نیز احادیث زیادی موجود است که بیانگر ترقی و تکامل افراد جامعه و کامل شدن عقول آنها، از بین رفتن حرص و زیاده‌خواهی آنان است.

از امام باقر - علیه السلام - روایت شده است که: «هنگامی که قائم ما قیام کند، دستش را بر سر بندگان می‌گذارد و عقول آنها را با آن کامل و افکارشان را پرورش داده تکمیل می‌کند». [۸]

و به این گونه در پرتو ارشاد و هدایت مهدی - علیه السلام - و عنایت او مغزها در مسیر کمال به حرکت در می‌آیند؛ و اندیشه‌ها شکوفا می‌گردند، و تمام کوته بینی‌ها و تنگ نظری‌ها و افکار پست و کوتاه که سرچشمه بسیاری از تضادها و تراحم‌ها و برخوردهای خشونت آمیز اجتماعی است، برطرف می‌شود.

مردمی بلند نظر، با افکاری باز، و سینه‌هایی گشاده، و همتی والا، و بینش وسیع، پرورش می‌یابند که بسیاری از مشکلات اجتماعی را در روح خود حل می‌کنند و جهانی از صلح و صفا می‌سازند.

۴. گشایش اقتصادی در سایه تمدن امام مهدی - علیه السلام -

نخستین نشانهٔ اقتصاد صحیح در سایهٔ تمدن آن حضرت، از میان رفتن نظام طبقاتی به طور کلی می‌باشد، بنابراین همه مردم در ثروت مساوی خواهند بود.

نشانهٔ دوم عبارت است از رفاه اقتصادی، پس هر انسانی می‌تواند از آن چه بخواهد بهره‌مند شود. سومین نشانه، عدم نیازمندی به اموال است. و در نهایت، نبودن هیچ نوعی از ستیزه‌جویی برای به دست آوردن چیزی است.

در حدیثی چنین می‌خوانیم: «حکومت او شرق و غرب جهان را فرا خواهد گرفت؛ و گنجینه‌های زمین برای او ظاهر می‌گردد و در سرتاسر جهان جای ویرانی باقی نخواهد ماند مگر این که آن را آباد خواهد ساخت.» [۹]

و در حدیث دیگری از امام صادق - علیه السلام - می‌خوانیم:

«هنگامی که حضرت مهدی - علیه السلام - قیام کند... در این هنگام زمین گنج‌های خود را آشکار می‌سازد، و برکات خود را ظاهر می‌سازد، و کسی موردی را برای انفاق و صدقه و کمک مالی نمی‌یابد، زیرا همهٔ مؤمنان بی‌نیاز و غنی خواهند شد.» [۱۰]

قبلاً نیز از امام باقر - علیه السلام - حدیثی را نقل کردیم که می‌فرمود: «آن چنان میان مردم مساوات و برابری برقرار می‌کند، تا جایی که هیچ کس را محتاج زکات، در میان مردم نمی‌یابی». ۵. شکوفایی عمران و آبادانی: این عنوان از مطالب و عناوین گذشته، روشن می‌گردد زیرا در سایهٔ علم گسترده، امنیت و آرامش کامل و رفاه و گشایش اقتصادی، جامعه انسانی و اجتماعی آنها به عمران و آبادی شگرف می‌رسد، به گونه‌ای که اکنون تصورش نیز، برای ما مشکل و سنگین است. ارتباط سریع و آسان، رفت و آمد به کرات دیگر به آسانی و همگانی، هیچ خرابی روی زمین نبوده مگر آن که آباد می‌شود و... همه این‌ها نمونه‌ای از عمران و آبادی و خود موجب عمران بیشترند. ۶. کمالات انسانی: باز، با توجه به آنچه که گذشت، این عنوان نیز روشن می‌شود، چرا که انسان، برای رسیدن به کمال، نیازمند یک سری امور از قبیل علم و آگاهی، رفاه و گشایش اقتصادی و امنیت و آرامش است. یعنی موارد فوق از مقتضیات رسیدن به کمال و رفع موانع آن است؛ و آن گاه که مقتضی موجود و مانع مفقود بود جامعه بشری و نوع افراد به کمالات انسانی خود می‌رسند. قسمت دوم سؤال: روابط افراد در جامعه امام زمان (عج)

پیداست در یک جامعه پیشرفته و مرفقی، که نه مشکل اقتصادی و نه مشکل امنیتی و نه مشکل تبعیض و بی‌عدالتی باشد؛ و از طرف دیگر، علم و آگاهی و کمالات انسانی به اوج خود در طول تاریخ بشریت برسد؛ به طوری که هیچ گونه حرص و آزی در میان نباشد، افراد به یک قناعت نفس‌الایی رسیده

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

باشند؛ و از طرف دیگر اختلاف عقیده و جنگ و ایدئولوژیک در بین نباشد (تا سبب درگیری و اختلاف مردم شود)؛ در این جامعه با این خصوصیات، همگی برادر و یاریگر همدیگر بوده و هر یک دیگری را بر خود مقدم می‌دارند.

در آن جامعه، برادری مردم و مؤمنین نسبت به هم، کاملاً رعایت می‌شود و اموری (مثل سود نگرستن در معاملات، اجازه برداشت از اموال شخصی یکدیگر مثل دست در جیب دوست و برادر کردن و...) که الآن به عنوان یک امور ایده‌آل و خیالی حساب می‌شود و به آنها به عنوان یک مستحبّ توصیه شده است، در آن عصر در حدّ واجب خواهد بود و کاملاً محقق می‌شود.

به طور خلاصه، یک بهشت مجسم دنیایی در آن عصر محقق شده و ایجاد می‌گردد. همان گونه که در بهشت غم و غصّه و ناراحتی و کینه و حسادتی نیست، در آن زمان نیز، این امور نخواهند بود. چرا که زمینه آنها وجود ندارد. هر کس، هر چه بخواهد و لازم داشته باشد، از امور مادی و معنوی، برایش موجود است؛ دیگر جای این امور پست نیست، به خصوص که مردم با عنایت خدا و امام زمان به کمال رسیده‌اند و عقول آنان کامل گردیده است.

نسبت به افراد معدودی هم که هنوز خود را به عامه مردم و جامعه اسلامی تطبیق نداده و خود را به کمالات نرسانده باشند، دستگاه قضایی و امنیتی به قدری قوی و سریع است، که مهلت خطا و تعدی به آنان نمی‌دهد، و در خلوت‌ترین مکانها نیز، اگر مرتکب خلاف شوند (با توجه به پیشرفت علوم) فوری شناسایی شده و به سرعت مجازات می‌گردند، به طوری که کسی از آنان جزئت خلاف و گناه نمی‌کند.

شما می‌توانید برای اطلاع بیشتر به منابع ذیل رجوع کنید:

۱. عصر ظهور، علی کورانی.
۲. چشم اندازی به حکومت حضرت مهدی، نجم الدین طیبی.
۳. عصر زندگی، محمد حکیمی.

پی نوشت:

- [۱]. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۵۲، ح ۱۰۶، موسسه الوفاء، بیروت.
- [۲]. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۶.
- [۳]. مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۶.
- [۴]. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۶، ح ۷۲.
- [۵]. توبه، ۳۳.
- [۶]. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۷، ص ۳۷۳، دار الکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۷۱.
- [۷]. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۹۰، ب ۲۷، سیره و اخلاق و عدد صحابه.

پرسش و پاسخ مهدوی کتابخانه گفتگوی دینی

[۸]. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۲۸.

[۹]. حکومت جهانی حضرت مهدی (عج)، آیت الله مکارم، ص ۲۶۶، (از اسعاف الراغبین، باب دوم، ص ۱۴۰ و ۱۴۱).

[۱۰]. همان، (از بحار، ج ۱۳).

مرکز ملی پاسخگویی به سوالات دینی

<http://www.askdin.com>